

Raport pe activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii pe primul semestru al anului 2009

Potrivit art.17 din Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, ***fiecare Stat-Parte va menține, desemna sau înființa, cel mai târziu la un an de la intrarea în vigoare a prezentului Protocol sau de la ratificarea sau aderarea la acesta, unul sau mai multe mecanisme naționale de prevenire, independente, pentru prevenirea torturii la nivel național. Mecanismele înființate de către unități descentralizate pot fi desemnate ca mecanisme naționale de prevenire în sensul prezentului Protocol dacă se conformează prevederilor acestuia.***

De rînd cu aceasta, Protocolul instituie un sistem de vizite regulate întreprinse de către organe independente internaționale și naționale la locurile în care persoanele sunt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

După cum s-a menționat, la 16 septembrie 2005 Republica Moldova a semnat, iar prin Legea nr.66 din 30 martie 2006 a ratificat Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 18 decembrie 2002.

Pînă la moment, Protocolul a fost ratificat de către 22 de state europene, dintre ele doar 15 state au desemnat sau înființat mecanisme naționale de prevenire, independente, pentru prevenirea torturii la nivel național. Majoritatea Mecanismelor naționale de prevenire a torturii din Europa sunt oficii ale ombudsmanilor. O caracteristică avantajoasă a instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului (Instituțiile ombudsmanului) este că acestea, de regulă, dispun de un mandat vast în monitorizarea și promovarea respectării drepturilor omului, de posibilitatea de a vizita orice loc de detenție, precum și de a prezenta rapoarte publice Parlamentului, iar recomandările lor au autoritate, pe motiv că sunt organe cu statut oficial.

Întru conformarea cerințelor Protocolului, Parlamentul Republicii Moldova la data de 26.07.2007 a adoptat Legea nr.200 privind modificarea și completarea Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17 octombrie 1997, astfel atribuind mandatul de Mecanism Național de Prevenire a Torturii avocaților parlamentari. Totodată, Republica Moldova se numără printre primele state care au înregistrat progrese în acest sens.

Ratificînd Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, Republica Moldova a reieșit anume din persuasiunea că protecția persoanelor private de libertate, împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante poate fi consolidată doar prin mijloace nejudiciare de natură preventivă, bazate pe vizitele regulate la locurile de detenție.

În prezent, cu atribuții de control sunt abilitate diverse structuri specializate din cadrul autorităților, cum ar fi Direcția securitate internă a Ministerului Afacerilor Interne, Direcția inspectare generală și activitate analitică a Departamentului instituțiilor penitenciare etc. Deficiențele de ordin legislativ și de funcționare instituțională sunt dublate în cazul acestor autorități de un grad de independență în mod evident insuficient raportat în special la atribuțiile de control care le revin. Astfel, acestea se află în situația exercitării actului de control și de evaluare cu privire la implementarea și respectarea prevederilor legale în domenii aflate fie sub autoritatea și responsabilitatea proprii fie sub autoritatea și responsabilitatea ministerelor sau departamentelor cărora ele însele le sunt subordonate.

Este de menționat, că rolul controlului efectuat de către organele administrative interne sau instituțiile guvernamentale responsabile de efectuarea vizitelor în locurile private de

libertate se limitează, de regulă, la verificarea conformității personalului și procedurilor cu standardele dreptului național, precum și cu procedurile și reglementările administrative, de cele mai dese ori aspecte ca demnitatea și drepturile omului ale persoanelor private de libertate fiind neglijate.

Din aceste considerente este necesar ca fiecare stat să implementeze, iar statele care au implementat, să garanteze independența funcțională a mecanismelor naționale de prevenire a torturii, precum și să pună la dispoziție resursele financiare necesare funcționării eficiente ale acestora.

Pe parcursul primului semestru al anului 2009, Mecanismul național de prevenire a Torturii și-a continuat activitatea prin examinarea cu regularitate a tratamentului aplicat persoanelor private de libertate la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțământul său tacit, în vederea consolidării protecției acestor persoane împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

În perioada de referință au fost efectuate 87 de vizite preventive și de monitorizare, dintre care:

- 50 de vizite au fost efectuate cu participarea avocaților parlamentari, funcționarilor Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, precum și a reprezentanțelor Centrului din mun. Bălți, or. Cahul și or. Comrat;
- 9 vizite au fost efectuate de către avocații parlamentari, funcționarii Centrului pentru Drepturile Omului și membrii consiliului consultativ;
- 27 vizite efectuate de către membrii consiliului consultativ.

Totodată, 50 de vizite preventive și de monitorizare au fost întreprinse în Instituțiile aflate în jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne, 29 – în Instituțiile aflate în jurisdicția Ministerului Justiției și 9 – în Instituțiile subordonate Ministerului Sănătății și Ministerului protecției Sociale, Familiei și Copilului.

Este de menționat că 50 de vizite din totalul de 87, au fost efectuate pe marginea evenimentelor din 7 aprilie curent.

Vizitele întreprinse au avut drept scop efectuarea unei evaluări a condițiilor materiale existente în penitenciare și izolatoarele de detenție preventivă, a regimului și activităților de care au posibilitatea să beneficieze deținuții, a calității serviciilor medicale acordate acestora, precum și a modului în care sunt tratați. O atenție deosebită a fost acordată necesității stabilirii unor raporturi eficiente de colaborare cu autoritățile implicate în vederea elaborării unui mecanism de analiză a riscurilor prin prisma respectării actelor internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și identificării în comun a unor surse alternative pentru soluționarea problemelor stringente cu care se confruntă instituțiile ce asigură detenția persoanelor. De asemenea, s-a urmărit scopul de a sensibiliza societatea, în vederea influențării calitative a atitudinii acesteia față de fenomenul torturii, indiferent de forma sub care se manifestă.

Nu a fost neglijată nici problema instruirii inițiale și perfecționării continue a personalului penitenciar și Comisariatelor de poliție, în acest sens avocatul parlamentar exprimându-și disponibilitatea de a contribui nemijlocit la ridicarea nivelului profesional al colaboratorilor acestor instituții. Pe parcursul primului trimestru al anului 2009 au fost organizate 3 instruirii,

două pentru colaboratorii Instituției penitenciare nr.18, s. Brănești, și respectiv Instituției penitenciare nr.1, or. Taraclia și una pentru colaboratorii Direcției Poliție în Transport a Ministerului Afacerilor Interne.

Carențe depistate în activitatea Organelor Afacerilor Interne

O problemă ce vizează aplicarea neuniformă a legislației, abordată și în Raportul cu privire la activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii pentru anul 2008, vizează transferul persoanelor cu statut de condamnat, pentru o anumită perioadă în scopul efectuării acțiunilor procesuale din instituțiile aflate în subordinea Ministerului Justiției în cele subordonate Ministerului Afacerilor Interne. Menționăm, că potrivit art.217 Cod de executare transferul în asemenea cazuri se efectuează doar în Izolatoarele de detenție preventivă din subordinea Ministerului Justiției, și doar în cazul în care există o încheiere judecătorească în acest sens.

În perioada de referință avocatul parlamentar a examinat un asemenea caz, când deținutul B.I. a fost transferat, pentru efectuarea acțiunilor procesuale din Instituția penitenciară nr.15, or. Cricova în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău. În acest context, condamnatul pretindea că pe perioada deținerii în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău a fost supus constrângerii fizice și psihice, a fost interogat în absența avocatului, a fost insultat, a fost lipsit de posibilitatea de a fi examinat medical în mod obiectiv. În cele din urmă, condamnatul a fost escortat la Spitalul de Urgență Chișinău pentru acordarea asistenței medicale necesare și internat în Instituția penitenciară nr.16, mun. Chișinău, pentru tratament.

În acest context, avocatul parlamentar insistă asupra vulnerabilității persoanelor deținute în instituțiile din subordinea Ministerului Afacerilor Interne pe motiv că acestea devin aproape integral dependente de autoritățile locului de detenție, și nu există un control strict, precum și careva restricții privind accesul altor colaboratori de poliție în incinta Izolatoarelor de detenție preventivă.

Continuă să persiste carențe la capitolul pregătire profesională și continuă a colaboratorilor de poliție, pe care motiv nu este asigurat accesul imediat în locurile de detenție a funcționarilor Centrului, împuterniciți în modul stabilit de lege, precum și a membrilor consiliului consultativ. De rînd cu aceasta, au fost atestate cazuri de conlucrare eficientă, și aici poate fi menționată conducerea Comisariatelor raionale de poliție Leova, Edineț, Soroca, conducerea Comisariatelor de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău, conducerea Comisariatului de Poliție Comrat.

Este de menționat, că faptul asigurării accesului funcționarilor Centrului și membrilor consiliului consultativ în locurile de detenție cu întârziere, doar evidențiază închiderea subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne față de societate, ceea ce comportă consecințe negative pentru imaginea Ministerului și a Statului pe plan internațional. Or, toate acestea au loc în condițiile în care transparența în activitatea organelor de drept și de control, prevenirea și combaterea corupției, îmbunătățirea imaginii Republicii Moldova pe plan internațional au fost identificate ca fiind unele din domeniile prioritare în activitatea Guvernului.

Totodată, în cadrul vizitelor la Comisariatele de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău au fost constatate deficiențe la întocmirea actelor procesuale în baza cărora persoanele erau reținute, precum și deficiențe la completarea registrelor de evidență a persoanelor reținute.

Astfel, la momentul vizitei locului de detenție din cadrul Comisariatului de Poliție sect. Buiucani, mun. Chișinău, aici se aflau 6 persoane reținute administrativ. S-a constatat că în cazul cet. P.F. reținut pentru comiterea contravențiilor administrative prevăzute de art. art. 47¹, 174 alin.(1), 174⁵, 174⁶ CCA (în red.1985), procesul-verbal cu privire la contravenția administrativă nu era semnat de către acesta. La fel lipsea semnătura lui și la rubrica explicării drepturilor și obligațiilor contravenientului, ceea ce vine în contradicție cu prevederile art.242 CCA (în red.1985).

La momentul vizitei întreprinse la Comisariatul de Poliție sect. Rîșcani, mun. Chișinău, aici se dețineau 11 persoane, dintre care 5 persoane escortate pentru efectuarea acțiunilor procesuale, și 6 persoane reținute pentru comiterea contravențiilor administrative. Totodată s-a stabilit că lipseau materialele administrative în privința persoanelor reținute administrativ, fiind aduse ulterior, la insistența avocatului parlamentar, de la Judecătoria sect. Rîșcani, mun. Chișinău.

3 dintre persoanele reținute administrativ au declarat că la momentul reținerii erau în stare de ebrietate. Însă în materialele întocmite în privința acestora lipsea nu numai actul medical de constatare a acestei stări, dar și orice alt act de examinare medicală a persoanei reținute.

De asemenea, în cazul reținerii cet. B.V., în procesul-verbal de reținere administrativă a acestuia nu era indicată ora reținerii, și în pofida faptului că contravenientul a solicitat să fie informate rudele asupra locului aflării lui, colaboratorii de poliție nu i-au oferit această posibilitate. În alt caz, în procesul-verbal de reținere administrativă a cet. A.V. nu au fost indicate alineatele articolelor din CCA pentru care a fost reținut.

Studiind registrul de evidență a persoanelor reținute, s-a constatat că acesta nu este completat corespunzător, lipsind ordinea cronologică.

Rezultatele vizitelor au arătat că nu în toate Comisariatele de Poliție se efectuează înregistrarea vizitatorilor în Registrul corespunzător. O stare de lucruri pozitivă la acest capitol a fost înregistrată la Comisariatele de Poliție a sectoarelor Centru, Buiucani, precum și în Comisariatele raionale de Poliție.

Deținerea persoanelor pe perioada nopții în incinta locurilor de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău rămâne a fi o problemă în continuare. Este de menționat că aceste locuri reprezintă niște odăi dotate doar cu o bancă, iar condițiile de detenție existente nu corespund standardelor naționale și internaționale în domeniu: lipsește lumina naturală, lumina artificială este neadecvată, lipsește ventilarea, nu este acordată atenția necesară pentru asigurarea suprafeței minime de spațiu, fapt care, în lumina jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, poate atrage consecințe nefaste. Asemenea cazuri au fost atestate la Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani și Ciocana, mun. Chișinău.

Este de menționat, că o carență vizată în Raportul cu privire la activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii pentru anul 2008 se referea la executarea de către contravenienți

a sancțiunii arestului administrativ în aceste locuri de detenție. Constatăm că asemenea situații nu mai loc.

În aceste condiții, avocatul parlamentar solicită autorităților de a lua atitudine față de problema deținerii în locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din sectoarele mun. Chișinău a persoanelor pentru o perioadă de timp ce depășește 3 ore.

Carențe depistate în activitatea Sistemului penitenciar

Deși s-a menținut și pe parcursul anului curent tendința de organizare și amenajare a penitenciarelor, orientată spre asigurarea condițiilor necesare aplicării regimurilor de executare a pedepselor privative de libertate, desfășurării activităților educative și reintegrare socială, muncă sau alte activități lucrative, de cazare, alimentare, asigurarea asistenței medicale adecvate, igienei individuale și colective, precum și realizării tuturor măsurilor de siguranță în raport cu prevederile legale aplicabile fiecărei categorii de persoane private de libertate, constatăm că aceste procese derulează prea lent.

Cauzele care condiționează aceste procese urmează a fi elucidate în comun cu administrațiile instituțiilor penitenciare în cadrul vizitelor repetate ce urmează a fi întreprinse în cadrul activității mecanismului Național de Prevenire a Torturii.

De rînd cu aceasta, vizitele efectuate au servit teren favorabil pentru stabilirea unor relații de conlucrare eficientă. Aici pot fi menționate administrația Instituției penitenciare nr.6, or. Soroca (în urma vizitei preventive administrația a identificat posibilități de modernizare a cabinetului stomatologic, prin dotarea acestuia cu echipament și utilaj adecvat, au fost inițiate lucrări de renovare, care la moment sunt în deplină desfășurare), administrația Instituției penitenciare nr.3, or. Leova (în urma vizitei a fost soluționată problema asigurării penitenciarului cu apă potabilă, a sectoarelor locative cu lumină artificială, au înlocuit prizele artizanale cu altele care corespund normelor de siguranță), administrația Instituției penitenciare nr.11, mun. Bălți.

Împreună cu această, în cadrul vizitelor efectuate s-a constatat că numărul condamnaților izolați pe motive de securitate rămîne a fi destul de mare, iar problema elucidării cauzelor care condiționează apariția tensiunilor și actelor de violență între deținuți, precum și eradicarea acestor practici nefaste a constituit și constituie o prioritate în activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii.

Avocații parlamentari au examinat cîteva asemenea cazuri, de fiecă dată intervenind cu acte de reacționare către autoritățile competente.

În lumina jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, acest caz reprezintă un risc iminent de a fi apreciat drept tratament inuman și degradant. Examinînd astfel de cazuri, Curtea a stabilit cît de extins este domeniul de aplicare a art.3 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care impune statelor obligația de a lua măsuri pentru a asigura particularilor, ce se află sub jurisdicția lor, că nu vor fi supuși torturii sau tratamentelor inumane sau degradante, inclusiv unui asemenea tratament administrat de alte persoane particulare.

Sub acest aspect, Curtea a reiterat că art.3 din Convenție consacră o valoare fundamentală a unei societăți democratice și că statul are obligația de a lua, în mod preventiv, măsuri de natură practică, necesară asigurării protecției integrității corporale și sănătății persoanelor private de libertate. (*Keenan versus Marea Britanie, Pîntea versus Romania*) Astfel, în cauza *Pîntea versus Romania* (deținutul Pîntea a fost maltratat de către alți doi condamnați cu care se deținea împreună), Curtea a statuat că autoritățile nu au făcut ceea ce, în mod rezonabil, era de așteptat să facă pentru a împiedica materializarea unui risc real și imediat pentru integritatea fizică a reclamantului (deținut), un risc de care acestea aveau sau trebuia să aibă cunoștință.

Mai mult decît atît, în conformitate cu prevederile art.52 a *Recomandării nr. R(87)3 adoptată de Comitetul de Miniștri a Consiliului Europei privind Regulile Europene pentru Penitenciare*, imediat ce deținutul a parvenit în penitenciar, acesta va fi evaluat pentru a se stabili dacă reprezintă un risc pentru siguranța celorlalți deținuți, a personalului din penitenciare, a vizitatorilor și chiar pentru ei înșiși. Totodată, se vor lua măsuri care să asigure siguranța deținuților, a personalului din penitenciar și a vizitatorilor, care să reducă la minim riscul de violență și de producere a unor evenimente ce ar putea reprezenta o amenințare pentru siguranță. Această obligație se regăsește în art.225 alin.(1) Cod de executare conform căruia *”statul asigură securitatea personală a condamnaților”*, și redată mai detaliat în art.129 al Statutului executării pedepsei de către condamnați, care stabilește că *„personalul penitenciar este obligat să întreprindă imediat, la sesizare sau constatarea din oficiu, măsuri pentru asigurarea securității personale a deținuților”*.

Un cadru legal care defectuos este aplicat de către colaboratorii serviciului medical al unor penitenciare se referă la neexecutarea prevederilor art.251 alin.(3) Cod de executare, manifestate prin neîndeplinirea obligației de către medicul care a efectuat examenul medical la condamnați de a sesiza avocatul parlamentar în cazul în care a constatat că condamnatul a fost supus la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante sau la alte rele tratamente.

De asemenea au fost constatate cazuri și de nerespectare a prevederilor art.266 alin.(9) Cod de executare și art.609 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, prin neaducerea la cunoștința condamnaților a deciziilor cu privire la aplicarea sancțiunilor disciplinare, în special în cazul condamnaților sancționați cu încarcerarea.

În fiecare asemenea caz avocații parlamentari au intervenit cu acte de reacționare, reacția autorităților fiind parțial adecvată. De rînd cu aceasta, realizarea și implementarea eficientă a recomandărilor avocaților parlamentari formulate către administrațiile ce asigură detenția persoanelor, precum și organelor ierarhic superioare, urmează a fi verificată în cadrul vizitelor ulterioare.

7-8 aprilie 2009

Avocații parlamentari condamnă vehement acțiunile de violență și actele de vandalism admise în cadrul manifestațiilor din 7 aprilie 2009, considerîndu-le ca fiind intolerabile pentru un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate. Avocații parlamentari acordă o importanță majoră dreptului cetățenilor care locuiesc

într-un stat democratic de a-și exprima opinia într-un mod pașnic pe care îl aleg ei – prin orice mijloace, inclusiv prin proteste publice.

Republica Moldova și-a declarat cursul spre valorile democrației europene și s-a raliat la toate standardele acceptate pe plan internațional, care proclamă drepturile și libertățile fundamentale ale omului, fapt care urmează să organizeze societatea cu organismele sale funcționale să se conformeze regulilor statuate.

Deși conform prevederilor Constituției Republicii Moldova și Legii RM privind întrunirile nr.26 din 22.02.2008, mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme și îndemnări la agresiune, informațiile acumulate în cadrul investigațiilor, precum și cele plasate în mas media dau suficiente temeuri pentru a constata cu tristețe că marșul de protest a degenerat în acțiuni violente între forțele de ordine și protestatari, în rîndurile ultimilor fiind implicați minori. Pe lîngă faptul că pentru ambele părți altercațiile s-au soldat cu vătămări ale integrității corporale, au fost devastate sediile Parlamentului Republicii Moldova și a Președinției Republicii Moldova.

Desfășurarea evenimentelor au dat avocaților parlamentari suficiente temeuri a conchide asupra realizării defectuoase a dreptului la libertatea întrunirilor garantat de art.11 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și art.40 din Constituția Republicii Moldova, precum și existența carențelor grave în asigurarea dreptului la viață și la integritate fizică și psihică, garantat de art.3 al Convenției și art.24 din Constituția Republicii Moldova.

Măsurile întreprinse de către avocații parlamentari în legătură cu protestele din 07 aprilie 2009

- 1. 07.04.2009 – Apel către cetățeni, autorități și lideri ai partidelor politice***, în care avocații parlamentari au atras atenția asupra eventualelor consecințe negative ce pot surveni atît pentru protestatari, cît și pentru reprezentanții organelor de drept chemați să asigure ordinea de drept. Tot prin intermediul acestui apel, avocații parlamentari au pledat în favoarea inițierii unui dialog constructiv cu organizatorii manifestațiilor, chemînd societatea civilă și autoritățile să depună eforturi comune pentru încetarea acțiunilor cu caracter violent;
- 2. 07.04.2009 - Declarația avocaților parlamentari cu referire la evenimentele din 07 aprilie 2009, la postul de televiziune NIT;***
- 3. 08.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sect. Centru, mun. Chișinău, înfîlnire cu Comisarul și efectivul*** - s-a solicitat de a acorda o atenție deosebită legalității aflării persoanelor în detenție, de a respecta procedura de reținere a persoanelor și de a se abține de la aplicarea torturii, tratamentelor inumane sau degradante față de reținuți. La momentul vizitei se efectua escortarea deținuților la Centrul de medicină legală;
- 4. 08.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul General de Poliție al mun. Chișinău, înfîlnire cu Comisarul dl Vladimir Botnari și vice-comisarul dl Valeriu Galîț*** – au fost vizitate birourile de serviciu ale colaboratorilor de poliție în care se aflau persoane reținute;
- 5. 09.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sec. Buiucani, mun. Chișinău, înfîlnire cu Comisarul și efectivul din corpul de comandă;***

6. **09.04.2009 – Adresare către Procurorul General** - s-a solicitat de a veghea asupra respectării stricte, de către colaboratorii de poliție, a prevederilor legii ce reglementează procedura de reținere a persoanelor, și în mod special a minorilor;
7. **09.04.2009 - Interpelare către Centrul Național Științifico-Practic Medicină de Urgență Chișinău** - solicitată informația despre persoanele care au fost internate pentru acordarea asistenței medicale, precum și tratamentul medical de care au beneficiat;
8. **09.04.2009 – Declarația avocatului parlamentar Aurelia Grigoriu la postul de radio „Sereabreanii Dojdi”;**
9. **10.04.2009 – Declarația avocaților parlamentari cu referire la evenimentele din 07 aprilie 2009** - prin care avocații parlamentari au condamnat aceste acțiuni violente, solicitând autorităților statale de a exclude și a nu admite încălcări ale drepturilor și libertăților omului în cadrul investigării circumstanțelor care au determinat desfășurarea evenimentelor cu abateri grave de la cadrul legal;
10. **10.04.2009 – Adresare către Comisariatul General de Poliție al mun. Chișinău** - s-a solicitat de a investiga nepărtinitor circumstanțele manifestațiilor de protest din 07 aprilie 2009 și identificarea vinovaților de devastare și vandalism. De asemenea s-a solicitat de a asigura accesul necondiționat al avocaților parlamentari și membrilor consiliului consultativ în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție Chișinău și le-au fost expediate pentru informare actele normative naționale și internaționale care reglementează activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii;
11. **10.04.2009 – Adresare către Ministerul Afacerilor Interne** - s-a solicitat de a acorda o atenție deosebită legalității aflării persoanelor în detenție, de a respecta procedura de reținere a persoanelor și de a veghea ca efectivul din subordine să se abțină de la aplicarea torturii, tratamentelor inumane sau degradante față de reținuți;
12. **10.04.2009 - Adresare către Ministerul Afacerilor Interne** - s-a solicitat de a investiga nepărtinitor circumstanțele manifestațiilor de protest din 07 aprilie 2009 și identificarea vinovaților de devastare și vandalism. De asemenea s-a solicitat de a asigura accesul necondiționat al avocaților parlamentari și membrilor consiliului consultativ în Izolatoarele de detenție preventivă din subordine pentru a asigura buna funcționare a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii;
13. **10.04.2009 – Întâlnire cu conducerea Procuraturii Generale** – în cadrul căreia s-a convenit asupra necesității intensificării eforturilor pentru a asigura respectarea drepturilor și garanțiilor procesuale ale persoanelor reținute și aflate în custodia poliției;
14. **10.04.2009 – Adresare către Procurorul General** - s-a solicitat de a investiga nepărtinitor și obiectiv circumstanțele manifestațiilor de protest din 07 aprilie 2009 și identificarea vinovaților de devastare și vandalism;
15. **10.04.2009 – Întâlnire cu conducerea Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău;**
16. **10.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de poliție al sec. Rîșcani, mun. Chișinău, întâlnire cu Comisarul și efectivul din corpul de comandă;**
17. **10.04.2009 – Declarația avocatului parlamentar Tamara Plămădeală cu referire la evenimentele din 07 aprilie curent la postul de televiziune TV7 și postul de radio Moldova 1;**
18. **13.04.2009 – Adresare către conducerea Comisariatului de Poliție al sect. Botanica, Rîșcani, Centru, Buiucani mun. Chișinău** – s-a solicitat de a acorda o atenție deosebită legalității aflării persoanelor în detenție, de a respecta procedura de reținere a persoanelor și de a se abține de la aplicarea torturii, tratamentelor inumane sau degradante față de reținuți, precum și de a contribui efectiv la activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii;

19. **13.04.2009 - Interpelare către Centrul Național Științifico-Practic Medicină de Urgență Chișinău** - solicitată lista actualizată a persoanelor care au fost internate sau s-au adresat personal pentru acordarea asistenței medicale și tratament medical acordat;
20. **13.04.2009 – Interpelare către Centrul de medicină legală Chișinău** - solicitată lista nominală a persoanelor supuse examinărilor medico-legale;
21. **13.04.2009 – Vizită preventivă la Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatul General de Poliție al mun. Chișinău** - s-a discutat cu fiecare din persoanele aflate în detenție și au fost studiate dosarele personale ale acestora (45 de persoane);
22. **13.04.2009 – Vizită preventivă la Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău** - studiate dosarele personale ale persoanelor reținute în legătură cu evenimentele din 07 aprilie curent și s-a discutat cu ei (105 persoane, inclusiv 3 minori);
23. **14.04.2009 – Interviul avocatului parlamentar Anatolie Munteanu pentru agenția de presă Info-Prim Neo;**
24. **14.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sec. Rîșcani, mun. Chișinău** (a fost restricționat accesul avocatului parlamentar, a funcționarilor Centrului și a membrilor Consiliului consultativ pentru circa 15 minute, constatate nereguli la completarea registrului de evidență a persoanelor reținute, lipseau materialele administrative în privința persoanelor care se aflau la acel moment în locurile de detenție din cadrul Comisariatului);
25. **14.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sec. Centru, mun. Chișinău;**
26. **14.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sec. Buiucani, mun. Chișinău;**
27. **14.04.2009 - Vizită preventivă la Spitalul Clinic de Urgență mun. Chișinău;**
28. **15.04.2009 – Declarațiile avocaților parlamentari la postul de radio Antena C;**
29. **16-17 aprilie 2009 – Vizite preventive la Comisariatele raionale de Poliție Cahul, Cantemir, Taraclia și Vulcănești** (examinat cazul cet. Gorcovschi Ion a.n. 1990, deținut în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului de Poliție Taraclia, care pretindea că a fost maltratată de către colaboratorii Comisariatului de Poliție al sec. Rîșcani, mun. Chișinău);
30. **16.04.2009 - Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sec. Botanica, mun. Chișinău;**
31. **16.04.2009 - Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al sec. Ciocana, mun. Chișinău;**
32. **16.04.2009 - Vizită preventivă la Comisariatul raional de Poliție Anenii Noi;**
33. **17.04.2009 – Interpelare către Procuratura Generală** - solicitare de a investiga cazurile de deces a cet. V.B., Ț. I. și E.Ț.;
34. **17.04.2009 – Interpelare către Procuratura mun. Chișinău** - solicitare de a investiga complet, eficient și cu celeritate a cazurilor de maltratare a cet. M.A., C.V. și B.O.; (Anexa 16)
35. **17.04.2009 – Vizită preventivă la Comisariatul de Poliție al raionului Drochia;**
36. **23.04.2009 – Adresare către Ministerul Afacerilor Interne** - solicitată lista nominală a persoanelor reținute cu referire la evenimentele din 07 aprilie 2009;
37. **23.04.2009 – Adresare către Procuratura Generală** - s-a solicitat de a stabili locul aflării cet. Donici Serghei și Galinschi Alexandru, dispariția cărora se presupunea că are legătură cu evenimentele din 07 aprilie curent. De asemenea, s-a solicitat de a verifica informația cu privire la pretinsele abuzuri sexuale comise de către colaboratorii de poliție față de fetele reținute.
38. **17.04.2009 – Aviz cu recomandări expediat în adresa Procuraturii Generale;** (Anexa 19)
39. **21.04.2009 – Aviz cu recomandări expediat în adresa Ministerului Afacerilor Interne.**

Împreună cu acesta, au fost atestate cazuri cînd avocaților parlamentari și membrilor Consiliului consultativ, instituit în scopul acordării de consultanță și asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii le-a fost restricționat accesul în unele Comisariate de poliție.

Astfel la data de:

1. **09.04.2009, orele 12⁰⁰** – membrului Consiliului consultativ **Radița Nicolae i-a fost restricționat accesul în Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani, mun. Chișinău**, pe motiv că nu se permite nimănui să intre;
2. **09.04.2009, orele 22³⁰** – membrului Consiliului consultativ **Radița Nicolae i-a fost restricționat accesul în Comisariatul de Poliție al sectorului Buiucani, mun. Chișinău**, pe motiv că colaboratorii de la unitatea de gardă au primit ordin să nu permită nimănui accesul;
3. **11.04.2009, orele 18⁰⁰** – membrilor Consiliului consultativ **Ostaf Serghei, Vanu Jereghi și Radița Nicolae le-a fost restricționat accesul în Comisariatul General de Poliție al mun. Chișinău și în Izolatorul de detenție preventivă din cadrul acestei instituții**, pe motiv că persoanele responsabile nu sunt pe loc și nu există permisiunea Ministerului Afacerilor Interne în acest sens;
4. **11.04.2009, orele 21³⁰** – membrilor Consiliului consultativ **Ostaf Serghei, Vanu Jereghi și Radița Nicolae le-a fost restricționat accesul în Comisariatul de Poliție al sectorului Centru, mun. Chișinău**, pe motiv că persoanele responsabile nu sunt pe loc, și nu există permisiunea Ministerului Afacerilor Interne în acest sens;
5. **14.04.2009, orele 12⁰⁰** – avocatului parlamentar **Anatolie Munteanu** și membrilor Consiliului consultativ **Ostaf Serghei, Gheorghe Cuțitaru și Radița Nicolae le-a fost restricționat accesul în Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani, mun. Chișinău**, pe motiv că colaboratorii de poliție nu cunoșteau Legea cu privire la avocații parlamentari și invocau faptul că conducerea Comisariatului nu este pe loc, este la masă, este la adunare. Ulterior, după intervenția avocatului parlamentar către persoanele responsabile din Ministerul Afacerilor Interne, accesul le-a fost permis.

Cu siguranță că pe lângă măsurile descrise, avocații parlamentari au întreprins măsuri ca urmare a solicitărilor parvenite de la cetățeni, reprezentanți ai Programului Națiunilor Unite în Republica Moldova. Din păcate, încercînd de a lua legătura telefonică cu responsabilii de la Ministerul Afacerilor Interne, abilitați cu prerogative de a lua decizii finale, în special cu referire la cazurile de restricționare a accesului funcționarilor Centrului și a membrilor Consiliului consultativ în locurile de detenție aflate în jurisdicția MAI, aceasta nu a fost posibil din motive simple invocate de către funcționarii din anticameră.

Deficiențe în activitatea autorităților de natură să aducă atingere dreptului constituțional la viață și la integritate fizică și psihică garantat de art.24 din Constituție și art.2 și art.3 a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și să primejduiască buna implementare a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante în Republica Moldova

Realizând sarcinile Mecanismului Național pentru Prevenirea Torturii, avocații parlamentari și funcționarii Centrului pentru Drepturile Omului, în vederea identificării stării de lucruri pe fundalul evenimentelor din 07 aprilie 2009, s-au axat pe vizite în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, Comisariatele de poliție din sectoarele mun. Chișinău, Izolatorul de detenție preventivă al departamentului Serviciilor Operative a MAI, Comisariatele raionale de poliție Drochia, Vulcănești și Taraclia. De fapt, acestea sunt locurile unde au fost deținute persoanele reținute în legătură cu evenimentele din 07 aprilie curent. De rînd cu instituțiile nominalizate, în baza mandatelor eliberate Șefilor Reprezentanțelor Centrului pentru Drepturile Omului din teritoriu, au fost efectuate vizite preventive și în Comisariatele raionale de Poliție Cahul, Cantemir, Comrat, Anenii Noi, Leova, Fălești, Edineț, Sîngerei, Bălți, Glodeni, Briceni, Florești, Ocnîța, Rîșcani, Dondușeni, Soroca, Drochia.

La momentul vizitei întreprinse în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, aici se dețineau 105 persoane arestate preventiv, în legătură cu participarea la acțiunile de protest din 07 aprilie 2009, dintre care 3 erau minori. S-a constatat, că în cadrul examinării medicale la primirea în penitenciar, la 27 dintre aceștia au fost depistate și fixate diverse leziuni corporale.

Studiind dosarele personale ale acestora s-a constatat, că în privința a 9 persoane, procesele-verbale de reținere au fost întocmite după expirarea termenului legal de 3 ore, iar în privința a 24 de persoane în procesele-verbale de reținere nu a fost indicată fie ora, fie data reținerii, fapt ce contravine prevederilor art.167 CPP. Totodată, 2 persoane nu au beneficiat de asistența unui apărător la reținere.

În acest context ar fi de menționat colaborarea eficientă a administrației Instituției penitenciare nr.13, mun. Chișinău cu avocații parlamentari, acțiunile întreprinse de către primii întru informarea rudelor deținuților asupra locului aflării acestora, examinării medicale și asistenței medicale adecvate acordate persoanelor reținute.

Tot la Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, în cadrul vizitei a avut loc ședința de lucru cu grupul de procurori care la acel moment chestionau persoanele care invocau aplicarea relilor tratamente față de ei din partea colaboratorilor de poliție.

În cadrul vizitei la Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău s-a constatat că aici se dețineau 45 de persoane dintre care 35 reținute/arestat administrativ și 10 reținute/arestat penal în legătură cu evenimentele nominalizate. În linii generale acestor persoane le-a fost asigurat dreptul la apărare prin posibilitatea acordată de a alege un avocat sau de a beneficia de asistență juridică garantată de stat. În acest context, doar cet. B.I. (a.n. 1964) a făcut referință la restricționarea accesului avocatului ales de către acesta pentru a-i apăra și reprezenta drepturile și interesele, fiind asigurat cu un avocat din oficiu. Totodată cet. B.I. insista în continuare ca drepturile și interesele sale să fie apărate de către avocatul V.N., solicitînd de a i se acorda întrevederi confidențiale cu acesta.

Rezultatele vizitelor au arătat că avocații desemnați din oficiu își îndeplineau obligațiunile de apărător necorespunzător, asistența fiind de natură pur formală, avocații manifestînd lipsă de inițiativă în protejarea drepturilor și intereselor legitime ale bănuțiilor și învinuiților.

Accesul la avocat îl au doar persoanele reținute pentru comiterea infracțiunilor, cu excepțiile nominalizate, și nu același lucru se atestă în cazul persoanelor reținute pentru comiterea contravențiilor administrative.

Prin urmare se impune în mod imperios ca Baroul Avocaților să monitorizeze mai eficient procesul de acordare a asistenței juridice calificate din oficiu, prin crearea unui mecanism funcțional de evaluare și supraveghere a calității serviciilor prestate de către avocați din oficiu, capabil să prevină orice greșeală sau violare a legii din partea organelor judiciare.

Un alt cadru legal care defectuos a fost aplicat de către colaboratorii de poliție se referă la acordarea posibilității deținuților de a informa una din rudele apropiate sau o altă persoană despre locul unde se dețin, ceea ce vine în contradicție cu prevederile art.173 CPP și art.247 CCA. Din cuvintele reținuților, rudele au aflat despre locul detenției lor de la colegi, prieteni, inspectori de sector. În cazul cetățeanului V.A. (a.n. 1983), deținut în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, locul aflării acestuia nu a fost comunicat nimănui pînă la momentul vizitei avocatului parlamentar.

Totodată, la capitolul respectării drepturilor deținuților de a informa rudele asupra locului aflării lor se atestă o situație pozitivă la Comisariatele raionale de Poliție Drochia, Vulcănești și Taraclia, unde Comisarii împreună cu procurorii au întreprins toate măsurile necesare în vederea realizării acestui drept.

Termenul legal de 72 de ore acordat autorităților pentru a decide arestarea sau liberarea după reținerea persoanelor a fost respectat.

În cadrul acestor vizite un număr definit de persoane a făcut referință la faptul că au fost maltratați de către colaboratorii de poliție atît la reținere cît și în perioada aflării acestora în custodia poliției. Astfel, din cele 45 de persoane care se dețineau în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, 11 persoane au comunicat avocatului parlamentar că au fost maltratate, indicînd direct la locul și timpul concret în care au fost maltratați. La doi dintre aceștia, și anume la M. A. și T. D. leziunile corporale erau evidente, ultimul fiind bandajat la cap. În același timp, ambii au făcut referință la omisiunea acordării asistenței medicale necesare. La Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, numărul persoanelor la care au fost depistate și fixate leziuni corporale este de 27. La Comisariatul raional de Poliție Taraclia, cet. G. I. a invocat aplicarea rețelilor tratamente de către colaboratorii Comisariatului de Poliție al sec. Rîșcani, mun. Chișinău.

În aceste condiții, făcînd trimitere la art.10 alin.(3¹) Cod de procedură penală, prin care sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor pedepse crude sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, și ținînd cont de practica deja stabilită cu referire la Republica Moldova prin hotărîrile Curții Europene pentru Drepturile Omului în cauzele *Gurgurov versus Moldova*, *Buzilov versus Moldova*, *Levința versus Moldova*, *Pruneanu versus Moldova*, *Corsacov versus Moldova*, *Boicenco versus Moldova*, există un risc iminent ca Republica Moldova să fie condamnată din nou atît pentru omisiunea efectuării unei anchete eficiente și complete a acuzațiilor de maltratare, dar și pentru omisiunea acordării asistenței medicale necesare.

Conform jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, atunci când o persoană face afirmații credibile că a fost supusă unor tratamente contrare art.3 al Convenției de către poliție sau alți agenți ai statului, prevederile acestui articol impun efectuarea unei investigații oficiale efective, care ar trebui să permită identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile. Aceasta înseamnă că autoritățile trebuie să depună întotdeauna eforturi serioase pentru a afla ce s-a întâmplat și nu trebuie să se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate pentru a înceta investigația sau să le pună la baza deciziilor lor. Orice deficiență comisă pe parcursul desfășurării investigației care ar putea submina capacitatea sa de a stabili cauza leziunilor corporale sau identitatea persoanelor responsabile riscă să nu corespundă acestui standard.

Împreună cu acesta, este necesar de a include în Planul de studii la pregătirea profesională inițială și continuă a colaboratorilor de poliție, a programelor speciale de instruire în domeniul respectării drepturilor omului, care ar avea ca finalitate asigurarea supremației legii și nu a ordinilor interne în activitatea acestora.

Un prim pas în asigurarea exercițiului la viața și la integritate fizică și psihică rezidă în necesitatea transferării Izolatoarelor de detenție preventivă din jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne în jurisdicția Ministerului Justiției. Doar astfel ar fi fost posibilă excluderea deținerii persoanelor în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne, unde s-a constatat că persoanele nu pot fi supuse unui examen medical obiectiv, condițiile de detenție reprezintă un risc iminent de a fi apreciate ca fiind neconforme cu cerințele internaționale în domeniu, persoanele sunt reținute cu încălcarea garanțiilor fundamentale, iar majoritatea dintre acestea pretind că au fost supuse reținerii în primele ore după reținere. Un exemplu elocvent în acest sens îl reprezintă cazul cet. C. A., investigat de către avocatul parlamentar, în cadrul căruia au fost fixate condițiile de detenție existente în una din celulele Izolatorului de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău.

Recunoscând că problema există și este actuală, autoritățile au decis să o includă pentru a fi realizată în Planul de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.415 din 24.10.2003 (Capitolul 7, pct.(2) al PNADO). Însă, în cele din urmă, această acțiune nu a fost realizată, una dintre principalele cauze constând în faptul că edificiile ce urmează a fi transmise vor necesita cheltuieli suplimentare pentru care nu sunt prevăzute mijloace financiare în bugetul de stat. Împreună cu aceasta, autoritățile au optat în favoarea construcției a 8 case de arest, obiectiv ce se regăsește în Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1624 din 31.12.2003.

Totodată, necesitatea soluționării chestiunii transferării Izolatoarelor de detenție preventivă din jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne în jurisdicția Ministerului Justiției a fost abordată și în Rapoartele Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului pentru anii 2003, 2004, 2005, 2008, precum și în Raportul cu privire la activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii pentru anul 2008, aceste recomandări nefiind urmate de reacții adecvate din partea autorităților.

În aceste condiții, crearea caselor de arest a devenit o necesitate stringentă. Problema respectivă a fost abordată în repetate rânduri de către avocații parlamentari la întâlnirile cu dl. Thomas Hammerberg – Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, dna Marianne Mikko – șefa delegației la Comisia Parlamentară de cooperare Uniunea Europeană-Republica Moldova, reprezentanții Programului Națiunilor Unite în Republica Moldova, inclusiv dl Claude Cahn – consilier în domeniul drepturilor omului pentru Organizația Națiunilor Unite în Moldova, reprezentanții misiunii OSCE în Republica Moldova, dl. Remi Doflot – responsabil pentru relații externe Republica Moldova-Uniunea Europeană. Din discuțiile purtate s-a statuat cert faptul, că Guvernul trebuie să fie primul care va vărsa mijloace, iar un eventual suport parțial din partea organizațiilor internaționale pentru construcția caselor de arest constituie obiect

de discuții. Construcția primei case de arest urma să demareze încă la începutul anului 2008, însă constatăm că procesul de realizare a acestei acțiuni derulează prea lent.

De menționat, că în timpul vizitelor în locurile de detenție avocații parlamentari au avut discuții cu 247 din persoanele arestate preventiv sau în privința cărora a fost aplicată sancțiunea arestului pentru comiterea contravențiilor administrative în legătură cu acțiunile de protest din 07.04.2009, inclusiv și 3 minori care la acel moment se dețineau în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău. Acestora le-au fost date explicații exhaustive asupra drepturilor procesuale pe care le au; căilor procesuale de conlucrare cu avocații, informarea rudelor, înaintarea plîngerilor și cererilor; asupra modului de contestare a acțiunilor ilegale ale colaboratorilor poliției; asupra modului de contestare a deciziilor judecătorești cu privire la aplicarea sancțiunilor administrative, precum și a încheierilor judecătorești cu privire la aplicarea măsurii de reprimare sub formă de arest preventiv. Ca rezultat al măsurilor complexe îndreptate spre asigurarea respectării dreptului la apărare, după concretizarea unor chestiuni procesuale, un număr determinant de persoane s-a decis să conteste în instanța de judecată hotărârile privind instalarea în detenție.

În cadrul vizitei preventive la Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, avocații parlamentari au atras atenția asupra cazului cet. G. A. (a.n. 1986) și cet. G. A. (a.n. 1986), care fuseseră reținuți la data de 09.04.2009 în apropierea Comisariatului de Poliție al sectorului Rîșcani, mun. Chișinău pentru ultragierea colaboratorului de poliție (art.174/6 CCA red.1985) și executau la acel moment sancțiunea arestului administrativ.

La examinarea ulterioară a acestui caz s-a constatat că cet. G. A. și G. A. au fost reținuți la data de 08.04.2009 în apropiere de centrul Capitalei pentru ultragierea colaboratorului de poliție (art.174/6 CCA red.1985) și escortați la Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani, mun. Chișinău. În registrul de evidență a persoanelor reținute existent la Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani, mun. Chișinău mențiunea cu privire la reținerea acestor persoane nu a fost făcută. Ulterior, prin deciziile judecătoreiei Rîșcani, mun. Chișinău din 09.04.2009 ambii au fost sancționați cu arest administrativ pe un termen de o zi.

După ce au fost eliberați la data de 09.04.2009, ambii au mers la Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani, mun. Chișinău pentru a recupera curelele și cheile ridicate de colaboratorii de poliție, însă din nou au fost reținuți pentru ultragierea colaboratorului de poliție (art.174/6 CCA red.1985). Mențiunea cu privire la reținerea persoanelor respective a fost făcută în registru, însă deși aceștia au fost reținuți la 09.04.2009, data reținerii a fost indicată ca fiind 08.04.2009. La data de 10.04.2009, prin deciziile judecătoreiei Rîșcani, mun. Chișinău, ambii au fost sancționați din nou cu câte 4 zile de arest administrativ. De menționat, că în partea motivatoare a tuturor acestor 4 decizii nu se conține o descriere a circumstanțelor de fapt în care au fost săvârșite contravențiile administrative, precum și probele pe care se întemeiază concluziile instanței de judecată.

De altfel, toate persoanele intervievate au pretins încălcarea dreptului la un proces echitabil materializată prin examinarea și soluționarea formală și într-un timp foarte scurt, pînă la 5 minute a cauzelor administrative, precum și chestiunilor cu privire la aplicarea măsurilor preventive sub formă de arest. Totodată, persoanele aflate în detenție în legătură cu manifestațiile de protest din 07 aprilie 2009 au făcut referință la neinformarea asupra naturii și cauzei acuzației

aduse împotriva lor, la neacordarea timpului necesar pentru a se apăra, a da explicații, dar și pentru a prezenta probe.

Pe marginea încălcărilor constatate, avocații parlamentari, conducându-se de prevederile art.27 al Legii cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, au prezentat la data de **17.04.2009 Procuraturii Generale un aviz** (Anexa 19) privind măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru repunerea imediată în drepturile încălcate a persoanelor reținute în legătură cu evenimentele din 07 aprilie 2009, și anume:

- de a investiga eficient și cu celeritate cazurile în care persoanele afirmă că au fost supuse relelor tratamente, precum și a cazurilor în care la acestea au fost depistate și fixate leziuni corporale, cu stabilirea circumstanțelor în care au fost cauzate și identificarea persoanelor vinovate (27 de persoane);
- de a asigura o reacție adecvată a organelor procuraturii în cazurilor erorilor admise de către colaboratorii de poliție la întocmirea actelor procesuale (în privința a 35 de persoane procesele – verbale de reținere au fost întocmite fie după expirarea termenului legal de 3 ore, fie în acestea nu era indicată data sau ora întocmirii);
- de a întreprinde toate măsurile în vederea respectării regimului juridice de detenție a persoanei aflate în custodia statului, în sensul transferării persoanelor arestate preventiv din Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție Chișinău, pentru a fi deținuți, în conformitate cu normele legale, în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău;
- de a veghea asupra respectării dreptului deținutului la apărare, astfel încât aceștia să aibă posibilitatea de a beneficia de serviciile apărătorului ales.

Un alt **aviz** (Anexa 20), întemeiat pe prevederile art.27 al Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, a fost expediat la data de **21.04.2009 în adresa Ministerului Afacerilor Interne**, cu recomandarea:

- de a asigura accesul imediat al avocatului parlamentar și membrilor Consiliului consultativ în locurile de detenție din instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne;
- de a le explica și a cere colaboratorilor de poliție conștientizarea faptului că tortura și tratamentele inumane aplicate deținuților, sau amenințarea cu aplicarea unui astfel de tratament sunt interzise, și că autorii acestor acte, precum și persoanele care le tolerează vor fi sancționați dur;
- de a asigura respectarea strictă a prevederilor Codului de procedură penală și Codului cu privire la contravențiile administrative, în special a celor ce reglementează procedura de reținere a persoanei;
- de a contribui la transferul imediat al persoanelor arestate preventiv din Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție Chișinău, pentru a fi deținuți în conformitate cu normele legale, în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău;
- de a asigura dreptul deținutului la apărare, prin oferirea posibilității de a beneficia de serviciile apărătorului ales;
- de a asigura dreptul deținutului la examinări medicale amănunțite și în condiții de confidențialitate, inclusiv la ieșirea și la intrarea din/în locurile de detenție;
- de a intensifica verificările asupra modului de completare a registrelor de evidență a persoanelor reținute;
- de a întreprinde toate măsurile ce se impun pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție.

În cele din urmă, ambele instituții sesizate au reacționat la recomandările avocaților parlamentari. Astfel, la data de 21.05.2009 organele procuraturii examinau în ordinea art.274 CPP RM, 85 de cazuri de aplicare a relelor tratamente, dintre care 48 de controale au fost

declanșate ca rezultat al sesizărilor parvenite de la cetățeni, și 37 de controale declanșate ca rezultat al autosesizărilor și a informațiilor provenite din diverse surse.

Urmare a intervenției avocaților parlamentari, și Ministerul Afacerilor Interne a întreprins un șir de măsuri, care vizează ținerea corespunzătoare a registrului de evidență a persoanelor plasate în detenție, instruirea suplimentară a colaboratorilor de poliție la capitolul respectării drepturilor și libertăților omului, amenajarea birourilor de întrevederi pentru deținuți cu apărătorii lor, efectuarea examenului medical la intrarea și scoaterea din instituțiile de detenție, transferarea imediată a persoanelor în privința cărora a fost aplicată arestarea preventivă în instituțiile penitenciare cu statut de Izolator de urmărire penală din subordinea Ministerului Justiției.

În același timp măsurile întreprinse de autorități sunt prea rezervate în opinia avocaților parlamentari și prea puțin eficiente a contribui la redresarea situației.

Intervenirea Centrului ar fi fost și mai eficientă în cazul în care ar fost aduse la îndeplinire prevederile Hotărârii Parlamentului nr.188 din 30.06.2006 asupra raportului Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2005 și asupra informației Comisiei pentru drepturile omului a Parlamentului privind activitatea Centrului în perioada de timp indicată. Astfel, prin Hotărârea respectivă a fost constatată existența mai multor dificultăți în activitatea Centrului cauzate de atitudinea formală a structurilor din administrația publică centrală și locală față de sesizările avocaților parlamentari privind încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, de lipsa măsurilor eficiente pentru asigurarea financiară și tehnico-materială a Centrului etc.

Dacă la moment situația cu atitudinea autorităților față de actele avocaților parlamentari s-a ameliorat, atunci asigurarea financiară și tehnico-materială a Centrului nu a suferit careva schimbări. Din acest motiv, avocații parlamentari, Șefii reprezentanțelor Bălți, Cahul, Comrat a Centrului pentru Drepturile Omului au întâmpinat dificultăți în ceea ce privește investigarea circumstanțelor evenimentelor din 07 aprilie și efectuarea vizitelor preventive.

Împreună cu aceasta, deși prin Legea nr.200 din 26.07.2007, avocații parlamentari au fost investiți cu calitatea de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, instituit în Republica Moldova în baza Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, pînă la moment în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului nu a fost creată nici o subdiviziune cu activitate în acest domeniu.

În acest context, pentru buna funcționare a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii este necesar de a consolida capacitățile Centrului, și în special a reprezentanțelor din teritoriu prin asigurarea acestora cu mijloace de transport și personal suplimentar, fapt ce ar face posibil vizitarea cel puțin o dată în lună a tuturor instituțiilor aflate în raza de activitate (circa 780 de vizite profilactice anual), astfel facilitînd realizarea sarcinilor Mecanismului care presupune examinarea cu regularitate a tratamentului persoanelor aflate în detenție.

De asemenea, în conformitate cu prevederile art.18 al Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, statele-părți se angajează să pună la dispoziție resursele necesare funcționării Mecanismelor naționale de prevenire a torturii, chestiune care în cazul Mecanismul Național de Prevenire a Torturii din Republica Moldova a rămas nesoluționată pînă în prezent.

Deficiențe care dau suficiente temeiuri pentru a aprecia drept defectuoasă realizarea dreptului la întrunire, garantat de art.40 din Constituție și art.11 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Fără a atenta la competențele altor autorități, Instituția avocaților parlamentari apreciază determinantă educația civică a generației, reprezentanții căreia au luat parte activă la desfășurarea evenimentelor din ziua de 07 aprilie 2009.

Necesitatea promovării drepturilor omului, democrația, supremația Legii sunt abordate la nivelul cel mai înalt pe plan internațional, dar și la nivel național. Organizația Națiunilor Unite a declarat anii 2003-2012 - Deceniul ONU pentru alfabetizare: Educație pentru toți, iar anii 2005-2014 – Deceniul ONU pentru educație în spiritul dezvoltării durabile, atribuind programelor sale prioritate din perspectiva de promovare a drepturilor omului.

Analiza efectuată de către Oficiul avocaților parlamentari denotă faptul că în mare parte copiii continuă să fie priviți de către adulți ca niște simpli beneficiari de drepturi și acțiuni de binefacere și asistență. Astfel, opinia publică, autoritățile publice locale trec cu vederea o nouă viziune asupra drepturilor copilului, care presupune nu doar acordarea unor drepturi copiilor, ci și implicarea lor în formularea și realizarea acestora. Opiniile copiilor sunt importante și vocea lor trebuie să fie auzită în discuțiile privind protecția, aplicarea și apărarea drepturilor lor.

Încă în 2006 avocații parlamentari au sesizat Ministerul Educației și Tineretului în legătură cu modificarea Curriculum-ului educațional preuniversitar, conform căruia, începând cu anul de studiu 2006-2007, a fost redus numărul de ore la unele discipline, iar în scopul optimizării programului de învățământ, obiectele „Educația Civică”, „Noi și Legea” etc., au fost trecute în categoria disciplinelor opționale.

De remarcat că unul din obiectivele procesului de educație este dezvoltarea personalității elevului, pregătirea lui pentru o viață activă, orientată spre dezvoltarea societății în condițiile unei democrații autentice. Astfel, de la vârstă fragedă tinerii urmează să însușească noțiuni valorice care să le educe sentimentul civic în condițiile societății democratice, ce presupune un comportament efectiv și responsabil în viața socială. În acest scop, curriculum-ul școlar trebuie să asigure, pe principii de flexibilitate, dar și coerență, formarea competențelor comunicative, gândirii critice, deprinderilor de viață etc., ori în această etapă de dezvoltare a personalității este, în opinia avocaților parlamentari, oportună injectarea unor deprinderi-cheie pentru a fi ulterior folosite ca instrument de autoperfecționare continuă în decursul întregii vieți. Aceste oportunități constituie obiect de realizare în cadrul unor cursuri, precum sunt „Educația civică”, „Noi și Legea”, care au menirea de a trezi copiilor interesul cunoașterii și promovării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, demnitatea, respectul reciproc și toleranța, supremația Legii, calități pe care trebuie să le cultivăm generației în creștere, pentru a garanta progrese în democratizarea societății.

Or, întru promovarea dezideratelor constituționale, Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului, aprobat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.10.2003, pledează asupra sporirii conștientizării drepturilor omului, necesității modernizării curriculumurilor educaționale prin ralierea specificului național la standardele internaționale. În această ordine de idei, Convenția din 15.12.1960 privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului (Republica Moldova a aderat la aceasta, prin Hotărârea Parlamentului nr.707 din 10.09.91) recomandă statelor participante să asigure ca „...educația să urmărească deplina dezvoltare a personalității umane și întărirea respectului drepturilor omului și a libertăților fundamentale și că ea trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia...”

În acest context, avocații parlamentari sunt convinși de necesitatea includerii la timpul respectiv a disciplinelor vizate în curriculum-ul educațional preuniversitar, cu statut de disciplină obligatorie, fiind astfel apreciată la justa valoare contribuția lor în formarea *cetățeanului* Republicii Moldova.

Avocații parlamentari rămân pe poziția că libertatea de întrunire este un element esențial al vieții publice necesare pentru stabilitatea oricărei democrații. De altfel, protecția opiniilor și libertatea de exprimare constituie unul din obiectivele libertății de întrunire, după cum este consfințit în art.11 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Or, doar democrația este o trăsătură fundamentală a ordinii publice europene, iar

Convenția a fost creată pentru a promova și menține idealurile și valorile unei societăți democratice.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului reiterează că libertatea de exprimare, prevăzută în articolul 10 din Convenție, prezintă unul dintre „fundamentele esențiale ale unei societăți democratice, una dintre condițiile primordiale ale progresului său și ale dezvoltării fiecărui om în parte”. Ea îndeplinește una din condițiile necesare pentru existența întregii societăți, fiindcă anume această posibilitate dată indivizilor de a comunica între ei este fundamentul oricărei societăți.

După cum s-a menționat, importanța deosebită a libertății la întruniri a cetățenilor este pusă în valoare de Constituția Republicii Moldova, fiind atribuită la categoria drepturilor fundamentale prin articolul 40, care stipulează că „mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme”.

În privința libertății întrunirilor, Republica Moldova a făcut un pas semnificativ, prin adoptarea Legii privind întrunirile nr. 26 din 22.02.2008. La nivel de reglementare, noua lege este una foarte progresistă, fiind raliată la cele mai bune practici în domeniul asigurării libertății întrunirilor.

Este cert că în urma acțiunilor de protest din 07 aprilie 2009 au avut de suferit atât persoane din rândurile protestatarilor, cât și din rândurile forțelor de ordine. Prin aceasta, Republica Moldova a acumulat o experiență nefastă în ceea ce privește asigurarea respectării valorilor protejate de art.3, 5, 11 a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, ceea ce impune autorităților în limitele competențelor atribuite, să scoată în evidență carențele existente în activitatea responsabililor de desfășurarea pașnică a protestului, și care au condiționat depășirea limitelor instituite prin Lege.

Recomandări în aspect național

1. Asigurarea realizării unui program de pregătire profesională inițială și continuă a efectivului Ministerului Afacerilor Interne și Departamentului Instituțiilor Penitenciare în domeniul respectării drepturilor omului (Centrul pentru Drepturile Omului își exprimă disponibilitatea de a asigura în acest sens resursele umane necesare realizării acestei acțiuni și financiare din cadrul Proiectului „**Susținerea Drepturilor Omului și Democrației în vederea combaterii Torturii și a altor forme de tratament degradant**” încheiat între Centrul pentru Drepturile Omului și Programul Națiunilor Unite în Republica Moldova);
2. Punerea în responsabilitatea directă a Comisarilor de poliție a pretinselor acte de tortură, tratament inuman și degradant prin prisma art.10 (alin.3¹) CPP RM și reacționarea promptă și consecventă în aspect disciplinar și penal față de acei conducători în subdiviziunile cărora s-a pretins aplicarea relilor tratamente și care ar pune în dificultate Guvernul de a oferi explicații plauzibile pe marginea maltratărilor persoanelor pe perioada aflării acestora în custodia poliției;
3. Asigurarea efectuării unor anchete eficiente, complete și cu celeritate pe marginea cazurilor în care persoanele pretind că au fost supuse torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, excluzând astfel eventuale condamnări ale republicii Moldova la CEDO;
4. De a îndemna autoritățile să uzeze cât mai eficient de dreptul de regres împotriva persoanelor a căror activitate, a constituit temei pentru adoptarea hotărârii privind plata obligatorie a sumelor stabilite prin hotărârea Curții Europene pentru Drepturile Omului sau prin acord de soluționare pe cale amiabilă a cauzei (Centrul pentru Drepturile Omului își exprimă disponibilitatea de a prezenta concluzii, la solicitare, despre gradul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova);

5. De a intensifica eforturile și a urgenta construcția caselor de arest, pentru a asigura executarea măsurilor preventive și a sancțiunii arestului contravențional în condiții ce ar împiedica aplicarea rețelor tratamente față de persoanele aflate în aceste instituții;
6. Întreprinderea măsurilor pe verticală în cadrul organelor Ministerului Afacerilor Interne ce ar asigura respectarea de către colaboratorii de poliție de toate nivelurile a Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, în sensul acordării accesului necondiționat în locurile de detenție sau în locurile unde se pot deține persoane
7. Până la crearea caselor de arest:
 - De a intensifica controalele procurorilor la momentul instalării persoanelor în Izolatoarele de detenție preventivă din cadrul Comisariatelor de poliție;
 - De a asigura pretinselor victime ale torturii realizarea reală a dreptului la un proces echitabil suficient și eficient, prin încredințarea cercetărilor unor subdiviziuni ce ar exclude atitudinea subiectivă față de soluția adoptată;
 - De a aduce condițiile de detenție existente în Izolatoarele de detenție preventivă aflate în jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne în concordanță cu cerințele *Comitetului pentru Prevenirea Torturii, cu prevederile Recomandării nr. R(87)3 adoptată de Comitetul de Miniștri a Consiliului Europei privind Regulile Europene pentru Penitenciare, Rezoluției nr.663 C a Consiliului Economic și Social a ONU privind Ansamblul de Reguli Minime pentru Tratamentul Deținuților, Rezoluției 43/173 a Adunării Generale a ONU privind principiile pentru protecția persoanelor aflate sub orice formă de detenție sau închisoare;*
8. Modificarea Curriculumului educațional preuniversitar prin reintroducerea disciplinelor „Educația civică” și „Noi și Legea” în calitatea lor de obiecte obligatorii fapt care va duce la ridicarea culturii generale a persoanei, educarea individului în spiritul toleranței, bunăvoinței și respectului reciproc, stimularea interesului pentru cunoașterea dreptului, libertăților și obligațiilor, având ca finalitate formarea individului ca cetățean, precum și instruirea societății civile în sensul perceperii valorilor protejate și propagate prin Legea RM privind întrunirile nr.26 din 22.02.2008 (Centrul pentru Drepturile Omului își exprimă disponibilitatea de a asigura în acest sens resursele umane necesare realizării acestei acțiuni);

Recomandări în plan instituțional

1. A susține Centrul pentru Drepturile Omului în inițiativele sale de fortificare a capacităților prin completarea Constituției Republicii Moldova cu un capitol referitor la Avocații Parlamentari;
2. A susține inițiativa Centrului pentru Drepturile Omului cu privire la operarea modificărilor la cadrul legal existent, prin instituirea unei structuri interne eficiente, inclusiv prin crearea serviciului specializat de prevenire și profilaxie a torturii care ar acorda suportul necesar adecvat în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari în calitate de Mecanism Național de Prevenire a Torturii, mandat atribuit prin semnarea și ratificarea de către Republica Moldova a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante;
3. De a consolida capacitățile Reprezentanțelor Centrului pentru Drepturile Omului cu câte o unitate de transport în vederea realizării reale și eficiente a sarcinilor de efectuare a vizitelor preventive în locurile de detenție, atribuții acordate prin pct.45 al Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii și a modului de finanțare a acestuia aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.57 din 20.03.2008;
4. De a asigura avocații parlamentari (funcționari de demnitate publică) cu legătură telefonică Guvernamentală, astfel fiind posibilă intervenirea operativă la nivelul responsabililor de a lua decizii operative și finale.